

Γιώργος Βελουδής

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΘΕΩΡΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Εκδόσεις «Δωδώνη»

Αθήνα 1994

σ. 188-189

Η σύγχυση, που απειλεί τις γραμματολογικές σπουδές από τη νέα αυτή εξάλειψη των ορίων ανάμεσα στο - αισθητικά αξιολογημένο - λογοτεχνικό έργο και το εξωαισθητικό-εξωλογοτεχνικό κείμενο, μπορεί ν' αποσοβηθεί μόνο με την υιοθέτηση της ιστορικής θεώρησης του ζητήματος των λογοτεχνικών και των εξωλογοτεχνικών ειδών, που απαιτούν μελετητές όπως ο J. Hermand («Synthetisches Interpretieren», 1968· 1977, σ. 243) και ο H. R. Jausσ στη μελέτη του που ανάφερα παραπάνω.

Μια συστηματική ομαδοποίηση και κατάταξη των «χρηστικών κειμένων», επιχείρησε, πειραματικά, ο H. Belke (1973)⁶ τη μεταφέρω εδώ πιστά:

1. Κείμενα ιδιωτικής χρήσης: επιστολή, ημερολόγιο, αυτοβιογραφία, απομνημονεύματα.

2. Επιστημονικά χρηστικά κείμενα: πραγματεία, διατριβή, μελέτη, δοκίμιο, μονογραφία, βιογραφία, βιβλιοκρισία, υπόμνημα (Kommentar), πρωτόκολλο (Protokoll).

3. Διδακτικά χρηστικά κείμενα: λόγος, κήρυγμα, διάλεξη, (πανεπιστημιακή) παράδοση (Vorlesung), εκλαϊκευτικό-επιστημονικό «πραγματολογικό βιβλίο» (Sachbuch), σχολικό βιβλίο, (σχολική) έκθεση.

4. Δημοσιογραφικά χρηστικά κείμενα: είδηση, δελτίο, χρονογράφημα, ανταπόκριση, ρεπορτάζ, συνέντευξη, κύριο άρθρο, σημείωμα (Entrefilet), σχόλιο (Glosse), στήλη (Column), επιφυλλίδα (Feuilleton) - μονόφυλλο/προκήρυξη (Flugblatt), φυλλάδιο (Flugschrift), λίβελλος (Pamphlet), αγγελία, διαφήμιση (εμπορικά και πολιτικά διαφημιστικά κείμενα).

II

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ/ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ορίσαμε το αντικείμενο της επιστήμης της γραμματολογίας με τη διπλή έννοια της γραμματείας και της λογοτεχνίας εννοώντας με την πρώτη όλα «τα γραπτά μνημεία», ανεξάρτητα από την αισθητική τους φόρτιση και αξιολόγηση, και με τη δεύτερη «τα έντεχνα, αισθητικά φορτισμένα και αξιολογημένα μνημεία» μιας ή περισσότερων εθνικών και γλωσσικών κοινοτήτων.

Η διπλή ύπαρξη του αντικειμένου της γραμματολογίας μπορεί να παρασταθεί γραφικά με δύο ομόκεντρους κύκλους: η επιφάνεια του μεγαλύτερου καλύπτει το περιεχόμενο της ευρύτερης έννοιας (γραμματεία), η επιφάνεια του μικρότερου το περιεχόμενο της στενότερης έννοιας (λογοτεχνία): στα προβλήματα που υποδηλώνονται και στη σχηματική παράσταση της σχέσης αυτής θ' αναφερθούμε συστηματικότερα παρακάτω:

Α. Γραμματολογία: η επιστήμη

Γραμματολογία είναι η επιστήμη που εξετάζει γενικότερα τα γραπτά μνημεία (= γραμματεία) και ειδικότερα τα έντεχνα, αισθητικά φορτισμένα και αξιολογημένα γραπτά μνημεία (= λογοτεχνία) μιας ή περισσότερων εθνικών και γλωσσικών κοινοτήτων ή όλου του κόσμου, αναλυτικά και συνθετικά, στατικά και δυναμικά, το καθένα χωριστά ή στις μεταξύ τους σχέσεις, σε ομάδες και είδη ή στο σύνολό τους, σ' εθνικό ή υπερεθνικό επίπεδο, στην ιστορική τους εξέλιξη (διαχρονικά) ή στις τυποποιημένες τους μορφές (συγχρονικά), με στόχο της τη διαπίστωση και τη διατύπωση των νόμων που καθορίζουν την παραγωγή, τη δομή, τη λειτουργία και την επίδρασή τους στην ανθρώπινη κοινωνία. [-]

Στην πραγματικότητα, όπως κάθε – ιστορικοκοινωνική – επιστήμη και το αντικείμενό της, έτσι και οι επιμέρους «κλάδοι» της υπόκεινται στο «νόμο» της ιστορικής αλλαγής: Η ανάπτυξη και η διαφοροποίησή τους είναι συνάρτηση ολόκληρης της ιστορικής εξέλιξης, ειδικότερα της κατανομής εργασίας και της εξειδίκευσης και, εν μέρει, της κοινωνικής και θεσμικής τους αναγνώρισης – γεγονός, που θα γίνει κατανοητό στην ιστορική ανασκόπηση των ιστορικών σπουδών, που επιχειρούμε στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου αυτού. Για τον ίδιο λόγο, και τα όρια μεταξύ των επιμέρους (υπο)κλάδων μιας ορισμένης επιστήμης, όπως και μεταξύ των διάφορων επιστημών, δεν μπορεί να είναι στεγανά.

Είναι αυτονόητο ότι οι παραπάνω περιορισμοί ισχύουν και για τη συστηματοποίηση των (υπο)κλάδων της γραμματολογίας, που προτείνουμε παρακάτω – συστηματοποίηση κατ' ανάγκην στατική και σχηματική:

1. Θεωρία/επιστημολογία της γραμματολογίας/μεταγραμματολογία.
 - 1.1. Ιστορία της γραμματολογίας.
 2. Θεωρία της λογοτεχνίας/γραμματείας.
 - 2.1. Θεωρία των λογοτεχνικών και γραμματειακών γενών και ειδών.
 - 2.1.1. Θεωρία της ποίησης/ποιητολογία.
 - 2.1.2. Θεωρία της αφήγησης/αφηγηματολογία.
 - 2.1.3. Θεωρία του δράματος/δραματολογία.
 - 2.1.4. Θεωρία των εξωλογοτεχνικών γενών και ειδών.
 3. Θεωρία του κειμένου/κειμενολογία.
 - 3.1. Μορφολογία (θέματα, μοτίβα, τρόποι, ύφος, μέτρο, ρυθμός κ.τ.λ.).
 4. Φιλολογία (κωδικολογία/παλαιογραφία, βιβλιογραφία, βιβλιολογία, κριτική κειμένου/εκδοτική).
 5. Ανάλυση και ερμηνεία κειμένου.
 6. Εθνική, γενική και συγκριτική γραμματολογία.
 - 6.1. Σχέσεις της λογοτεχνίας με τις άλλες τέχνες.
 7. Σχέσεις της γραμματολογίας με τις άλλες «επιστήμες του ανθρώπου» (γλωσσολογία, κοινωνιολογία, ψυχολογία, φιλοσοφία κ.τ.λ.).
 8. Ιστορία της λογοτεχνίας/γραμματείας.

Εκδόσεις «Δωδώνη»
Αθήνα 1994

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ
ΘΕΩΡΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Γιώργος Βελουδής